

Põgenemine.

Minult küsitakse, mida sa kui teismeline tundsid, kui põgenesite Eestist 1944 aasta sügisel.

Seda on võimatu paari sõnaga edasi anda. Usun, see oli üks segu paljudest komponentidest: kahju oli jätta kodu, kodumaa, kool, sõbrad, eriti Erna mu kõige armsam sõbranna, natuke hirmu rahutule merele minna, aga ka seklushimu näha võõraid maid ja rahvast, et siis tagasi tulles saada sõpradele jutustada. Olime ju kõik kindlad, et oleme jälle Eestis tagasi järgmisel aastal, et ega Inglismaa ja Ameerika ometi meie maad taha venelaste kätte jätta! Kõige tähtsam aga oli, et perekond oli koos – isa, ema ja me viis õde-venda.

Sügisel, 23.sept.2009 aastal sai sellest 65 aastat tagasi, kui meid võttis pardale 2 mastiline purjekas „P.L.Munter“ Kärdla sadamast kell 15.00. Nagu ma mäletan, räägiti, et laeval oli 150 põgenikku, naised ja lapsed, kuna sakslased keelasid meestel maalt lahkuda. Kapten Ojaveski oli saanud käsu oma paaditais viia Saksamaale.

Ojaveski õelnud ka, et ilma abiliseta ta sügistormis sellist reisi ei julge ette võtta, tal oli vaja üht merdkogenud abilist. Ta oli selleks valinud meie isa Jakob Kuldassaare, keda tundis juba pikemat aega. Nii jäi me perekond kokku.

Miks see reis, põgenemine oli vajalik, selleks oli konkreetne põhjus. Nagu isa ütles emale, kes kuidagi alul ei tahtnud kodumaalt lahkuda - „Helmi, saa aru, meil pole valikut, punaarmee läheneb kiiresti, sakslased taganevad iga päev – mind lastakse kohe maha, sind ja lapsi ootab ees sõit loomavagunis Siberi külma- ja näljasurma, me kõige noorem on alles 2 ½ aastat. Kui meil on õnne, siis oleme mõne päeva pärast Rootsis.Ojaveski tüürib sinna, kui sakslaste silma eest ära saame. Kui meil pole õnne, siis on meri me kõikide haud“. Hea, et ema mõtles ümber oma laste pärast, see oli õige otsus.

1939-40 konfiskeerisid venelased isa äri Lugusel, Kalana külas. Kolm vene ohvitseri tulid meile elama ja neid pidi ema teenindama, süüa keetma, pesu pesema, triikima jne. Oli kuulda, et küüditamine algAS, AUTOD TULID ÖÖSEL JA VIISID RAHVAST ÄRA. ISA OLI JUBA PIKEMAT AEGA ELANUD AIDAS PÕRANDA ALL ja metsas, kuna meie pere oli „mustas“ nimekirjas. Isa oli 16 a. Noorukina osa võtnud esimesest vabadussõjast aastal 1918 ja oli hiljem kaitseväes ning äriomanik. See andis templi rahvavaenlane, pursui. Meid tuldi küüditama ööl vastu 13.juunit 1941, aga autokumm oli küüdidajatel lõhkenud Kõpus. Sel ööl istusin Luguse trepil, 12 ½ a. Vana ja ootasin. Isa ja ema olid mõlemad kodust läinud selles usus, et ega lapsi ikka üksinda ei viida. Nad ei teadnud, et see polnud mingi garantii – lapsi viidi, vanemad tulid neid pärast taga otsims ja nii saadi kõik kätte. Mind hämmastab nüüd ja siis, et mul ei olnud hirmu, ainult võitlusihha kaitsta ennast ja enda nooremaid vendi ja õde, kes magasid (või nad ei maganud, ainult vaikisid) toas. Vastutus oli minul – aga mul on alati olnud kaasas kaitseingel kriitilistel momentidel.

Mina, Valve, kes neid ridasid kirjutab, olen Luguse lastest kõige vanem. Sündisin 1928 aasta novembris. Kui vene vägi teist korda Eestisse vajus, olin 15 aastane. Olin lõpetanud Kärdla gümnaasiumi humanitaarharu I klassi. Mul olid head hinded, armastasin oma kooli ja sealseid õppejõude, eriti kooli direktorit A.Kristiani ja klassijuhatajat S.Ellerit. Mu suurim unistus oli edasi õppida arstiteadust Tartus.Tahtsin saada lastearstiks. Nüüd tuli sellele unistusele teha hetkeks paus, nii uskusin. Isa oli peale sakslaste sissetulekut ja vene vägede väljaminekut 1941 suvel kutsutatud Kärdlasse politsei jaoskonda kirjutustööle. Me elasime Kärdlas Poska tänaval, mida nüüd kutsutakse Rookopli tänavaks.

Isal oli õigus, et meil polnud valikut, sest talle oleks see „patt“, et töötas poletseis, veel kaela määratud. Läbi tormise mere rühkis me laev edasi nagu väike tikutoos, sõit mäetipust oru põhja. Selles tormis leidsin endale eluaegse sõbra Ruth Laasi (sünd. Püssim), keda kahjuks enam ei ole elavate kirjas. Laulsime ja karjusime koos üle tormi, kuni Rootsi lootsid aitasid „Munteri“ Nynäshamni sadamasse 25.sept kell 18.00 õhtul. Sain teada, et peale minu isa olid laevas palkide ja naiste taha peidetud veel kaks meest, Kärddla linnapea härra Post ja meie tore usuõpetaja Tõnu Priima. Meie põgenemine oli õnnestunud. Olime kindlad, et aasta pärast tagasisõit kodumaale tuleb palju mugavam. Kuidas aga kõik edasi läks eestlastel võõrsil ja neil, kes maha jäid, see on juba teine lugu.

Minust on saanud rändlind.1998 aastast saadik veedan enda suved Hiiumaa kodus, Lugusel ja sügisel pöördun talvekodusse Rootsi, kus puhkavad mu vanemad võõramaa mullas (surid 1964 aastal) ja nad ei saanudki teada, et Eestimaa on jälle vaba. Kahju. Mina tahan tänada elu, kes on andnud mulle nii palju – kaks armast kodu ja kodumaad-mõlemil pool kallid sugulased ja sõbrad.

Valve Zachrisson

Göteborgis 27.okt.2009